

Phát triển nguồn nhân lực có trình độ và chất lượng cao trong sự gắn kết với các tiêu chí xây dựng thành phố Hồ Chí Minh văn minh hiện đại

PGS.TS Huỳnh Thành Đạt^[1]

Báo cáo gồm 3 phần.

I. Ý niệm về một thành phố văn minh, hiện đại.

Nghị quyết Đại hội Đảng bộ thành phố Hồ Chí Minh lần thứ VIII đã xác định: Thành phố đạt 7,2 triệu dân vào 2010 và 10 triệu dân vào năm 2020. Như vậy, thành phố Hồ Chí Minh đã và sẽ là một thành phố lớn nhất nước.

- Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh hoan nghênh Viện Kinh tế, theo sự phân công của Ủy ban Nhân dân TP.HCM, tổ chức Hội thảo bàn về tiêu chí xây dựng thành phố văn minh, hiện đại. Chúng tôi nghĩ rằng: qua kết quả Hội thảo lần này, chúng ta sẽ có cơ sở tổ chức nghiên cứu, tổ chức nhiều Hội nghị, Hội thảo tiếp theo, để càng ngày chúng ta càng nhận thức rõ và sâu sắc hơn tiêu chí, mục tiêu, kế hoạch để đẩy nhanh hơn tốc độ xây dựng thành phố trở nên văn minh, hiện đại, xứng với tầm cỡ quốc gia, quốc tế.

- Chúng tôi cũng cho rằng: chúng ta bắt đầu bàn về các tiêu chí như vậy không phải bắt đầu từ con số không. Nghị quyết các Đại hội Đảng bộ thành phố, đặc biệt gần đây nhất là Nghị quyết Đại hội Đảng bộ lần thứ VIII, từ mục tiêu tổng quát đến các mục tiêu cụ thể của từng lĩnh vực, đều có xác định rõ chiến lược trung hạn xây dựng thành phố đến năm 2010. Đọc kỹ, phân tích các mục tiêu, chỉ tiêu, kế hoạch đã có, chúng ta có thể tìm thấy những đường nét rất cơ bản liên quan trực tiếp tới tiêu chí xây dựng thành phố từng bước văn minh, hiện đại, nghĩa là xây dựng thành phố trở thành một Trung tâm kinh tế, văn hóa, chính trị, dịch vụ và giao lưu quốc tế.

- Vấn đề còn lại là: phải phấn đấu sao cho đạt và vượt các chỉ tiêu đã nêu đến năm 2010. Mặt khác, vấn đề là cần phải bàn tiếp, xa hơn để đến 2015, 2020, ta đạt được tầm cỡ một thành phố văn minh, hiện đại xét trong phạm vi quốc tế. Có bao nhiêu tiêu chí, các tiêu chí ấy có quan hệ với nhau như thế nào, các tiêu chí ấy vận động ra sao qua các cột mốc thời gian, từng giai đoạn, đâu là tiêu chí cơ bản và đâu là tiêu chí phổ biến, đâu là tiêu chí riêng của TP.HCM.

- Nói về tiêu chí, theo chúng tôi, không phải là một tiêu chí, mà là một hệ tiêu chí; là sự tổng hòa, tích hợp của nhiều tiêu chí.

- Hãy đơn cử một số ví dụ. Một người quanh năm sống ở vùng quê hẻo lánh, một người đạp xích lô ở đô thị, một sinh viên Việt Nam học ở nước ngoài, một vị chính khách đến từ New York v.v... Khi bàn đến tiêu chí thành phố văn minh, hiện đại, chắc ai cũng có chính kiến của mình, có quan điểm của mình. Điều này có lẽ cũng tương tự như trong giáo dục, ai cũng có thể phê bình hoặc khen ngợi nó trong phạm vi hiểu biết của mình; nhưng xác định một tiêu chí chung thì không dễ gì thống nhất. Gần đây nhất, khi nêu vấn đề một đại học “đẳng cấp quốc tế”, chúng ta cũng đã nghe vô số những lập luận giống và khác nhau, thậm chí trái ngược nhau.

- Từ thực tế ấy, theo quan điểm chúng tôi, cùng với việc từng bước xác định các tiêu chí cụ thể, chúng ta cần đặc biệt chú ý xây dựng và thống nhất về phương pháp luận xây dựng tiêu chí.

- Vấn đề phương pháp luận xây dựng tiêu chí càng sớm được xác định bao nhiêu thì khả năng tiến đến một hệ tiêu chí xây dựng thành phố văn minh, hiện đại càng sớm lộ diện bấy nhiêu.

Bước đầu, chúng tôi mạnh dạn nêu ra một số hướng sau đây:

- **Một là:** mọi tiêu chí, trước hết, đều phải bám rễ thật sâu, thật chắc vào hoàn cảnh cụ thể của TP.HCM, vào lịch sử, văn hóa và điều kiện tự nhiên, môi trường, dân số và các mối quan hệ gắn bó tự nhiên của thành phố với vùng kinh tế phía nam và cả nước. Chúng ta không thể mơ hồ đòi hỏi thành phố có những gì mà nó không thể có được, ví dụ: núi đồi như Thụy Sĩ, nhiều sông rạch như Veniver, khí hậu mát mẻ như Đà Lạt... Song không phải vì thế mà chúng ta luôn chịu bó tay ở mọi lĩnh vực.

- **Hai là:** Mọi tiêu chí đều xoay quanh trục văn minh, hiện đại. Do vậy, ngay cả những điều lịch sử hiện tại và quá khứ chưa từng có, chúng ta cũng có thể bằng cách nào đó tạo ra nó, sáng tạo nó phù hợp với điều kiện và yêu cầu phát triển của thành phố.

Ví dụ: dưới con mắt của phần lớn người Việt Nam thì Singapore là một thành phố văn minh, hiện đại. Có được một đô thị như vậy là nhờ Singapore rất coi trọng việc xây dựng thành phố của họ thu hút các nhà đầu tư và khách du lịch. Ngày 23 tháng 02 vừa qua, trong một bữa tiệc đầu xuân, ông Lý Quang Diệu vẫn thúc giục Chính phủ Singapore tiếp tục chương trình hiện đại thành phố. Ông muốn có sự kết hợp 3 thành phố hàng đầu thế giới vào một Singapore: Đó là nghệ thuật tranh tường Paris, nội lực kinh doanh mạnh mẽ của New York và những nét tinh tế của London, nơi ông đã theo học thời còn là sinh viên. Ông muốn Singapore luôn nổi trội những đặc tính của một thành phố nhiệt đới bao phủ bởi màn xanh của sông nước, cỏ hoa...

Ý tưởng như vậy là một gợi ý quan trọng cho công việc chúng ta.

- **Ba là:** Là *một hệ tiêu chí* chứ không phải là một tiêu chí duy nhất. Chúng ta khó hình dung có một tiêu chí nào đó có thể bao trùm, khái quát đầy đủ các tiêu chí khác cho một đô thị lớn. Và chúng ta cũng không thể hiểu được nếu các tiêu chí ấy lại không có mối quan hệ hỗ trợ, bổ sung, quan hệ gắn bó với nhau. Một ví dụ: vào những ngày Tết cổ truyền vừa qua, khi khắp phố phường rộn rã tiếng cười, niềm vui, đâu đâu cũng rợp cờ, hoa thì đâu đó ở góc đường Nguyễn Huệ lại gặp một người ăn xin ngồi án ngữ một góc đường. Lại có những đại lộ thông thoáng những bông mù trời giấy vàng giấy bạc khi cỗ xe tang chạy qua. Dọc các bức tường, nơi vắng người qua lại, rác rưởi và mùi hôi thối xông lên nồng nặc... Đứng là ở đây có vấn đề về bài toán phát triển kinh tế nhanh phải gắn chặt với vấn đề văn hóa, môi trường...

- **Bốn là:** Đối với siêu đô thị, tầm chiến lược để xây dựng nó phải là 10, 20, 30... thậm chí là nửa thế kỷ. Có như vậy, những gì làm hôm nay mới không trở thành mục tiêu đập phá của ngày mai, vừa tốn tiền, tốn của, tốn sức, tốn thời gian. Chúng ta có thể tham khảo phương pháp quy hoạch của thủ đô Bắc Kinh trong vòng 50 năm tới. Một cái nhìn dài hơi, đâu ra đó, rõ ràng, đặt lên vai các chuyên gia, các cấp lãnh đạo. Nếu chúng ta có Hội thảo dành cho tiêu chí của thành phố vào một mốc thời gian cụ thể nào đó thì sẽ tốt hơn.

- **Năm là:** tiêu chí văn minh, hiện đại không nhất thành bất biến. Có lẽ chúng ta nên lấy cột mốc 5 năm, 10 năm, sau 10 năm để nêu ra các tầm cỡ tiêu chí của cùng một vấn đề, cùng một lĩnh vực. Tiêu chí xây dựng thành phố từng bước văn minh, hiện đại đến năm 2010, cơ bản chúng ta đã có, thể hiện trong Nghị quyết Đại hội Đảng bộ lần thứ VIII của thành phố. Bây giờ, ta cần tập trung cho các tiêu chí với tầm nhìn 15, 20 năm và xa hơn nữa.

- **Sáu là:** Tuy các tiêu chí có mối quan hệ gắn bó mật thiết, nhưng trong từng giai đoạn từng thời kỳ, sẽ có tiêu chí nào đó nổi lên như là vấn đề trọng tâm, then chốt, cốt lõi. Các tiêu chí khác phụ thuộc rất nhiều vào nó.

- **Bảy là:** từ phân tích nêu trên, chúng tôi đề nghị khi nêu tiêu chí xây dựng TP.HCM thì cần lưu ý các khung cơ bản sau:

1. Xây dựng Đảng bộ và chính quyền đô thị thật vững mạnh là tiêu chí then chốt, đảm bảo sự phát triển thành phố luôn đúng hướng.

2. Phát triển kinh tế nhANH và bền vững là tiêu chí trọng tâm. Tiêu chí này đảm bảo vai trò đầu tàu của thành phố, và cũng đảm bảo cơ sở thực hiện các tiêu chí khác.
3. Phát triển nguồn nhân lực dồi dào, có chất lượng cao là tiêu chí quyết định bảo đảm thực hiện thắng lợi mọi kế hoạch ở mọi lĩnh vực.
4. Phát triển khoa học-công nghệ tiên tiến là tiêu chí nói lên tính hiện đại của thành phố.
5. Phát triển văn hóa hiện đại, đậm đà bản sắc dân tộc, môi trường thân thiện là tiêu chí nói lên tầm văn minh của thành phố.
6. Phát triển quy hoạch kiến trúc, quản lý đô thị văn minh, hiện đại, giao thông thuận tiện.
7. Ổn định, an toàn là tiêu chí không thể thiếu được.

- Các tiêu chí trên có sự vận động, biến đổi về quy mô, tầm cỡ, tốc độ... ứng với từng thời kỳ, từng giai đoạn phát triển của thành phố; có thể có thêm các tiêu chí bổ sung khác, nhưng nếu một tiêu chí nào đó không được chú ý đến thì có thể phá vỡ cả hệ thống tiêu chí đề ra.

II. Vấn đề tiếp theo, chúng tôi trình bày những suy nghĩ của mình về vấn đề phát triển nguồn nhân lực có trình độ và chất lượng cao trong sự gắn kết với hệ tiêu chí xây dựng TP.HCM văn minh hiện đại.

Đó là hai vấn đề gắn bó chặt chẽ với nhau.

Lịch sử văn minh của con người là do con người làm ra. Không có con người, đặc biệt không có con người với trình độ tri thức ngày càng phát triển thì không có xã hội văn minh, hiện đại như ngày nay.

- Đối với TP.HCM, mục tiêu phấn đấu như đã trình bày trên, không phải chỉ là thúc đẩy kinh tế phát triển nhanh và bền vững mà còn phải xây dựng thành phố thành một trung tâm tài chính, dịch vụ, giáo dục – đào tạo, khoa học công nghệ hiện đại... Nhìn vấn đề dưới bất cứ góc độ nào, bất cứ lĩnh vực nào, nhân tố con người với chất lượng và trình độ cao cũng đều có vai trò, ý nghĩa quyết định.

- Vậy: nguồn lực lao động có chất lượng và trình độ cao, khoa học - công nghệ, giáo dục – đào tạo phát triển mạnh, đó luôn là một tiêu chí của thành phố văn minh, hiện đại.

- Về vấn đề này, thành phố không những phải tự lo cho mình, mà với vai trò là một Trung tâm Kinh tế lớn nhất của đất nước, thành phố còn phải lo cho cả nước, cho cả khu vực.

- Thành phố đã đặt ra chỉ tiêu: đến năm 2010 có 55% lao động đã qua đào tạo, phổ cập trung học vào 2008; xây dựng các khu đại học lớn ở tây-bắc và đông-bắc thành phố; đưa khu công nghệ cao, nông nghiệp công nghệ cao, Trung tâm công nghệ sinh học vào hoạt động; mở rộng và khuyến khích thị trường công nghệ, khuyến khích doanh nghiệp nghiên cứu và ứng dụng thành tựu khoa học công nghệ v.v...

Trên đây là một số quan điểm của chúng tôi trong vấn đề xây dựng hệ tiêu chí phấn đấu để TP.HCM trở nên văn minh, hiện đại trong từng thời kỳ, giai đoạn.

Trong phạm vi báo cáo ngắn, chúng tôi không thể liệt kê hết những việc đã và đang làm của thành phố để khoa học – công nghệ; giáo dục – đào tạo đúng nghĩa là một tiêu chí có ý nghĩa quyết định xây dựng thành phố trở nên ngày càng văn minh, hiện đại. Chúng tôi cho rằng: hoàn thành, đạt và vượt các tiêu chí của Đại hội Đảng bộ lần thứ VIII của thành phố thực sự đã là một bước tiến rất quan trọng trên bước đường xây dựng thành phố văn minh, hiện đại.

Nếu có những gì cần nói thêm, cần kiến nghị, thì chúng tôi muốn nêu ra trước Hội thảo một số vấn đề sau đây:

III. Một số vấn đề nói thêm và kiến nghị.

1. Cùng với khoa học – công nghệ, giáo dục – đào tạo đối với đất nước là quốc sách hàng đầu. Đối với tiêu chí xây dựng thành phố văn minh, hiện đại thì đó là một trong những tiêu chí rất cơ bản. Và cũng như các tiêu chí khác, tiêu chí này có mối quan hệ gắn bó hữu cơ với nhau, vận động theo thời gian; không nhất thành bất biến.

2. TP.HCM phải đi nhanh, đi trước các thành phố, các địa phương khác về quy mô lẫn tốc độ phát triển tiêu chí này. Ví dụ: Chính phủ đã ra Nghị quyết số 14/2005/NQ-CP về đổi mới cơ bản và toàn diện giáo dục đại học Việt Nam đến năm 2020; theo đó đến năm 2020, giáo dục đại học Việt Nam đạt trình độ tiên tiến trong khu vực và tiếp cận trình độ tiên tiến thế giới. Đó là định hướng mục tiêu cho giáo dục đại học cả nước. Còn thành phố thì chắc phải có một bước đi khẩn trương và quyết liệt hơn. Có thể cũng là mục tiêu ấy nhưng thành phố sẽ phấn đấu đạt nó vào năm 2015 chứ không phải đến 2020.

3. Và như vậy, ở tất cả các cột mốc thời gian, thành phố cần đặt chỉ tiêu số người có trình độ cao đẳng, đại học làm việc tại thành phố đạt tỷ lệ cao gấp nhiều lần so với mức trung bình chung cả nước. Điều quan trọng hơn là vấn đề chất lượng. Ở đây, mỗi người có thể đưa ra nhiều cách lý giải và nhiều căn cứ lý luận. Nhưng theo chúng tôi, giáo dục phổ thông cũng như giáo dục đại học, cao đẳng, dạy nghề; ở đâu học sinh, sinh viên chúng ta sau khi tốt nghiệp mà được những cơ sở nghiên cứu và sản xuất tiên tiến trong và ngoài nước tiếp nhận, làm việc tốt...; được như vậy là bước đầu chúng ta đã đạt được mục tiêu chất lượng quốc tế rồi. Lực lượng lao động như vậy càng nhiều, càng đa dạng, càng phong phú thì càng chứng tỏ tầm vóc chất lượng của giáo dục – đào tạo của chúng ta.

Có thể bước thứ nhất chúng ta đặt mục tiêu như vậy chăng?

4. Để mục tiêu như vậy đi nhanh, có tính khả thi, thì trước hết chúng ta cần chọn một số ngành, một số trường đi tiên phong ở các cấp học; không thể dàn trải như nhau do hạn chế nguồn lực. Trong chiến lược phát triển ĐHQG-HCM giai đoạn II, chúng tôi đã chọn 15 ngành/hơn 100 ngành học để đi trước, đạt chuẩn quốc tế - khu vực vào năm 2010. Thiết nghĩ, một là thành phố cần chọn thêm ở các trường đại học khác khoảng 15 ngành nữa để tăng thêm số lượng, hai là có kế hoạch khả thi, chung tay giúp sức các ngành học được chọn nhanh chóng đạt mục tiêu đề ra.

5. Bước kế tiếp, đến năm 2015, ở thành phố có một số trường phổ thông cũng như đại học đạt được “đẳng cấp quốc tế”. Thước đo rõ nhất của các loại trường này có thể thấy như một số đại học và phổ thông ở Singapore. Ở đây, chẳng những học sinh, sinh viên trong nước mong muốn được học ở đó, mà học sinh, sinh viên ngoại quốc cũng tập nập kéo đến.

Lúc này, chúng ta lấy mặt bằng chất lượng quốc tế để quy chiếu cho tất cả các hoạt động của trường, từ chương trình, phương pháp, điều kiện, đội ngũ, kể cả tài chính, đào tạo... Có thể phấn đấu đến 2015 sẽ đạt được mục tiêu này. ĐHQG-HCM trong chiến lược phát triển của mình đã chọn được 1-2 trường đi trước ở mũi đột phá này.

6. Các cơ sở đào tạo cũng như nghiên cứu khoa học, luôn luôn có một chiến lược phát triển theo tinh thần tăng tốc. Cần chuẩn bị thật tốt khả năng đón đầu, nắm bắt thời cơ khi điều kiện thực tế xuất hiện. Sẽ có rất nhiều cơ hội ngoài dự đoán. Ví dụ đơn giản: vào những năm 1990, không ít người hoài nghi mức độ thông dụng của đường truyền internet, bởi lẽ muốn sử dụng nó, người ta phải trang bị riêng cho mình một máy tính cá nhân và một modem sử dụng đường truyền điện thoại. Và người ta nghĩ sẽ mất nhiều chục năm để nhiều người làm quen được với công nghệ mới ấy. Nhưng thực tế đã thay đổi rất nhanh. Theo Audreesen[2] thì chỉ 10 năm sau đó, thế giới đã có 800 triệu sử dụng mạng này. Việc này diễn ra ở Việt Nam cũng rất nhanh, kể cả những vấn đề khác thuộc lĩnh vực công nghệ thông tin hay thị trường chứng khoán chẳng hạn...

Đây là mặt mạnh của công nghệ tiên tiến cũng là thế mạnh của tư duy, trí tuệ Việt Nam. Chúng ta cần khai thác tối ưu thế mạnh “trời phú” này.

7. Điểm cuối cùng: để xây dựng TP.HCM từng bước văn minh, hiện đại; từng Nghị quyết Đại hội thành phố luôn đặt mạnh vấn đề phát huy nội lực, đoàn kết, tập hợp lực lượng kể cả Việt kiều, quốc tế...Đó là chủ trương đúng.

Về giải pháp, chúng tôi mong muốn thành phố có kế hoạch và giải pháp khả thi, huy động được các nguồn lực của TW cũng như của các địa phương đóng trên địa bàn thành phố, cùng chung sức thực hiện chiến lược của thành phố. Tất nhiên các cơ sở khác phải hoàn thành chỉ tiêu, kế hoạch theo sự quản lý chiều dọc của Nhà nước; song, có lẽ nào thành phố và các cơ sở TW lại không thể tăng cường sự phối hợp thực hiện nhiệm vụ thành phố. Đảng bộ thành phố đang lãnh đạo tất cả các cơ sở Đảng đóng trên thành phố. Vai trò này cần được tăng cường hơn theo hướng phối hợp thực hiện nhiệm vụ, đưa thành phố đi nhanh hơn theo hướng văn minh, hiện đại.

ĐHQG-HCM là một đại học hàng đầu của cả nước đóng trên địa bàn thành phố. ĐHQG-HCM được thành phố hỗ trợ rất lớn, đã và đang thực hiện nhiều nhiệm vụ quan trọng của thành phố. Việc lập Hội đồng các đại học, cao đẳng ở thành phố; việc ĐHQG-HCM cùng thành phố đang triển khai thực hiện mạng hạ tầng viễn thông kết nối tất cả các đại học và viện nghiên cứu ở thành phố v.v...là những biểu hiện rất cụ thể về sự liên kết, phối hợp làm việc lớn.

Rất mong các chương trình như vậy sẽ tiếp tục phát triển mạnh hơn vì lợi ích chung, vì một thành phố anh hùng văn minh, hiện đại. ĐHQG-HCM cũng như các đại học, các viện nghiên cứu sẽ sẵn sàng hoàn thành nhiệm vụ nếu được thành phố giao thêm trọng trách.

[1] Phó Giám đốc Đại học Quốc gia TP.Hồ Chí Minh

[2] More Audreesen là nhà khoa học lỗi lạc, đã cùng với Tim Clark sáng lập ra công ty Mosaic Communication, giúp Internet và mạng toàn cầu trở nên sống động, thành công cụ tiện lợi.